

УДК 330.131.7:656.2

ШЛЯХИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА НЕЙТРАЛІЗАЦІЇ РИЗИКІВ ТА ЗАГРОЗ ЕКОНОМІЧНІЙ БЕЗПЕЦІ ПІДПРИЄМСТВ ЗАЛІЗНИЧНОГО ТРАНСПОРТУ

Костюк Ж. С., аспірант (УкрДАЗТ)

В статті розглянуто основні види заходів безпеки підприємства, доведена необхідність управління ризиками як головних шляхів попередження та нейтралізації загроз економічній безпеці підприємства. Розглянуто методи, напрямки регулювання та способи мінімізації ризиків. Сформовано бачення автора на етапи управління загрозами безпеці підприємства.

Ключові слова: економічна безпека підприємства, ризик, загроза, керування, нейтралізація, залізничний транспорт.

ПУТИ ПРЕДУПРЕЖДЕНИЯ И НЕЙТРАЛИЗАЦИИ РИСКОВ И УГРОЗ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ ЖЕЛЕЗНОДОРОЖНОГО ТРАНСПОРТА

Костюк Ж. С., аспирант (УкрГАЗТ)

В статье рассмотрены основные виды мер безопасности предприятия, доказана необходимость управления рисками как главного пути предупреждения и нейтрализации угроз экономической безопасности предприятия. Рассмотрены методы, направления регулирования и способы минимизации рисков. Сформировано видение автора на этапы управления угрозами безопасности предприятия.

Ключевые слова: экономическая безопасность предприятия, риск, угроза, управление, нейтрализация, железнодорожный транспорт.

THE WAYS OF PREVENTION AND NEURALIZING THE RISKS AND THREATS OF ECONOMIC SECURITY OF ENTERPRISE OF RAILWAY TRANSPORT

Kostyuk Z. S., graduate student (USART)

This article reviews the main types of security measures of enterprise proof the necessity of risk management as the main ways to prevent and neutralize the threats to economic security of company. Rewiews the methods and ways of controlling and minimizing risks. Formed the authors vision on the stage of management of enterprise security threats.

The level of economic security of railway transport depends on how well its leaders and experts will be able to avoid potential threats and eliminate the harmful effects of certain negative elements of external and internal environment. That is necessary to detect types of threats, identify the sources of their origin, scope display, time to find by reducing the negative effects to a minimum. Since the main source of threat is the risk that every company needs an effective system of risk management. The purpose of risk management - to maximize their positive impact (opportunities that are open), and thus minimize the associated negative factors (damage, loss). Effective processes of identifying and managing risk helps to achieve a reasonable compromise between these dangers and new features. Thus, a reasonable risk management will result in the neutralization of threats.

Keywords: economic security, risk, danger, , control, neutralization, railway transport.

Постановка проблеми та її зв'язки з науковими та практичними завданнями. Сучасні умови господарювання вимагають обов'язкового включення в стратегію стійкого розвитку підприємств заходів, які дозволяють мінімізувати зовнішні та внутрішні загрози економічній безпеці підприємства. [1]

Адже, безпека підприємства не означає його функціонування без загроз. Будь-яка організація, незалежно від того, яку продукцію вона виробляє і які послуги надає, наражається на ризики. Вони можуть перешкоджати його функціонуванню, розвитку, руйнувати структуру ззовні або зсередини. Для підприємницької

діяльності вони не лише неминучі, але змушують підприємство удосконалювати систему захисту власних інтересів. Це стосується і підприємства залізничного транспорту. Але об'єктивне дослідження економічної безпеки підприємства є неможливим без ґрунтовного аналізу стану та головних тенденцій розвитку галузі економіки, до якої воно належить, тому для формулювання ґрунтовних та об'єктивних висновків щодо стану економічної безпеки підприємств залізничного транспорту та можливих загроз є необхідним вивчення сучасного стану розвитку галузі та специфіки її діяльності.

Аналіз останніх досліджень та

публікацій. Значну увагу дослідженню питання попередження та нейтралізації ризиків приділили як зарубіжні, так і вітчизняні вчені, зокрема Єрмасова Н.Б. [1], Данченко О.Б. [2], Білоус О.В. [3], Штефаніч Д.А. [4], Вітлінський В.В. [5], Бондар О.В. [6], Кравченко В. [7] та інші. Проблему управління ризиком економічної безпеки вивчали Паліга Н.Б. [8], Ортинський В.Л. [9], Ковальов Д., Плетникова І. [10], Некрасенко Л.А. [11], Дикань В.Л., Воловельська І.В., Маковоз О.В. [12], Користін О.Є. [13], Єфімова Г.В. [14] та інші.

Але незважаючи на значну кількість наукових праць, присвячених даній темі, залишаються невирішеними або неоднозначними проблеми попередження чи нейтралізації ризиків та загроз економічній безпеці підприємств, особливо на підприємствах залізничного транспорту.

Мета статті. Пошук та аналіз шляхів та способів зниження негативного впливу зовнішніх та внутрішніх факторів на діяльність підприємства, попередження та нейтралізації ризиків та загроз економічній безпеці підприємств залізничного транспорту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сукупність загроз та небезпек, які впливають на діяльність підприємства, потребують встановлення величини ризику та втрат, що може зазнати суб'єкт господарювання, визначення ймовірності виникнення, оцінки стану робіт по попередженню небезпек та загроз та можливості усунення їх дії, розробки заходів по усуненню, уникнення втрат, що можуть виникнути.

Цільовою спрямованістю системи управління економічною безпекою підприємств залізничного транспорту є формування адаптивних реакцій на дію загроз у будь-якій сфері його життєдіяльності і, як наслідок, – забезпечення стабільного і максимально ефективного функціонування підприємства на цей момент часу та високого потенціалу розвитку в майбутньому.

Дослідження проблеми забезпечення стану економічної безпеки підприємств на сучасному етапі є неможливим без дослідження не лише внутрішнього, але й зовнішнього середовища, на яке значно впливає специфіка його діяльності, бо саме вона визначає сукупність факторів, під впливом яких формується рівень економічної безпеки підприємства.

Забезпечення економічної безпеки на транспорті досягається за умови здійснення єдиної державної політики в цій сфері, системою заходів економічного, політичного, організаційного та іншого характеру, адекватних загрозі щодо життєво важливих інтересів особи, суспільства й держави в транспортній сфері.

Специфіка економічної безпеки на транспорті визначається специфікою діяльності

транспортного комплексу та його завдань, розмаїттю транспортної інфраструктури, наявністю спеціальних підрозділів транспортної міліції, що провадять оперативно-розшукову діяльність на транспорті, тяжкістю наслідків злочинного втручання в діяльність транспорту, а також характером зовнішніх і внутрішніх загроз. Поняття загрози є базовим для визначення економічної безпеки на транспорті в системі будь-якого ієрархічного рівня, а, отже, важливою умовою з'ясування значення економічної безпеки на транспорті є визначення цих загроз. [15]

Гарантування економічної безпеки передбачає виокремлення, аналіз і оцінку існуючих загроз з кожної функціональної складової та опрацювання на їх основі системи протидійних і застережних заходів.

Виділяють наступні основні види заходів безпеки: загальні та спеціальні.

Загальні - запобігання можливим загрозам розроблення і дотриманням нормативів безпеки (здійснює управлінський персонал); спеціальні - припинення загрози конфіденційними методами і методами роботи в надзвичайних ситуаціях (здійснюють працівники).

Основною метою загальних заходів безпеки є запобігання виникненню можливих загроз та їх здійснення розробленням і дотриманням так званих нормативів безпеки, починаючи з режиму і закінчуючи регламентацією й мотивацією поведінки працівників організації. У розробленні й виконанні загальних заходів економічної безпеки беруть участь керівники різних рівнів управління та структурних підрозділів, управлінці й рядові працівники, для яких цей вид діяльності передбачений у посадових обов'язках або є складовою їх роботи, але не є їх основною діяльністю.

Основною метою спеціальних заходів є припинення дії загрози на будь-якій стадії її реалізації конфіденційними методами та методами роботи в надзвичайних ситуаціях. Реалізацією спеціальних заходів безпеки займаються працівники, для яких це є предметом діяльності і основною роботою. [9]

У процесі досягнення поставленої мети здійснюється вирішення конкретних завдань, які об'єднують усі напрямки забезпечення безпеки:

- прогнозування можливих загроз економічної безпеки;
- організація діяльності з попередження можливих загроз (превентивні заходи)
- виявлення, аналіз і оцінка виниклих реальних загроз економічної безпеки;
- прийняття рішень та організація діяльності з реагування на виниклі загрози;
- постійне вдосконалення системи забезпечення економічної безпеки підприємництва.

[10]:

Систематизація матеріалів наукових досліджень дозволяє виділити наступні етапи управління загрозами [8,9,10,14,16] та ризиками [11,12,17,18] економічної безпеці:

- 1) Оцінка господарської ситуації;
- 2) Виявлення сфери можливого впливу зовнішніх та внутрішніх факторів;
- 3) Ідентифікація ризику (його виявлення, аналіз, оцінка);
- 4) Оцінка впливу ризикованої ситуації на діяльність підприємства (визначення можливості це чи небезпека);
- 5) Розробка заходів щодо зниження ступеня негативного впливу ризику;
- 6) Ідентифікація загрози (аналіз загрози, оцінка їхнього внеску у формування кризових ситуацій підприємства);
- 7) Запобігання чи нейтралізація загрози чи наслідків дії загрози;
- 8) Розробка заходів щодо запобігання подальшій появі загрози.

При цьому, на усіх етапах повинно проводитися моніторинг середовища та систематичне співставлення дійсного стану з бажаним, а також поєднуються функції контролю, планування та інформаційного забезпечення.

Слід також пам'ятати, що при виборі шляхів нейтралізації негативного впливу внутрішніх та зовнішніх факторів обов'язково треба враховувати багатогранність та кількість складових економічної безпеки підприємства, особливо специфіку роботи галузі, в якій працює підприємство.

Основною відмінністю авторської позиції є встановлення взаємозв'язку між керуванням ризиком та загрозою, та поєднання етапів управління кожного з них у цілісний, взаємопов'язаний процес.

Перш за все, для того, щоб попередити виникнення загрози та нейтралізувати її негативні наслідки потрібно ефективно управління ризиками, так як загроза, на думку багатьох вчених, є негативним результатом ризику, тобто прогнозування можливості настання потенційно ризикової події, а також можливість вчасно вжити заходів щодо запобігання або зниження ступеня наслідків, що можуть настати від ризику, призведе до не настання загрози.

Отже, ризиками необхідно управляти, тобто проводити певні заходи щодо зниження імовірності їхнього наступу, а також зменшення втрат від їхнього наступу. [1] Для будь-якого підприємства оцінка і вивчення ризиків необхідні, щоб визначити настання подій з негативними наслідками, а також небезпеку виникнення непередбачених втрат, збитків, недоотримання доходів, прибутку в порівнянні із запланованим

варіантом [2]

Таким чином, інститут управління ризиками включає:

- прогноз виникнення будь-яких потенційних ризиків;
- вжиття заходів щодо усунення причин та умов, що породжують ризик,
- мінімізацію самого ризику чи негативних наслідків, які можуть виникнути від того чи іншого ризику.

Управління ризиком у цілях безпеки включає в себе такі методи:

- усунення або запобігання ризику. Очевидно, що потрібно уникати ризику невиконання зобов'язань, неповернення кредиту та інше;

- зменшення несприятливого впливу тих чи інших факторів на результати виробництва і в цілому підприємницької діяльності;

- передача або переведення ризику;

- оволодіння ризиком. Це найбільш дієвий метод ризикового менеджменту, застосування якого доцільно і навіть необхідно, коли потенційні втрати незначні, коли робиться все можливе для попередження або зниження шкоди від впливу непередбачених обставин. [3,11]

До основних ефективних напрямків регулювання ступеня ризику належать:

1. Уникнення ризику – це заходи, спрямовані на недопущення ризикованих ситуацій. Об'єктом превентивних заходів виступають ризикові ситуації. Превентивні заходи уникнення ризику поділяються на дві групи: універсальні (характерні для різних видів ризику і за суттю мають однаковий характер впливу) та спеціальні (спрямовані на недопущення окремих видів господарського ризику).

2. Вирівнювання ризику – це процес нейтралізації негативного впливу здійснення ризикових операцій за рахунок паралельного проведення операцій, які дають гарантовано позитивний результат або здійснення розподілу втрат серед суб'єктів, причетних до господарського ризику. Вирівнювання ризику потребує незначних витрат, він виступає невід'ємним складовим елементом підприємницьких дій, свідченням високої економічної культури працівників. Залежно від змісту здійснюваних заходів з вирівнювання ризику розрізняють такі його види: вирівнювання ризику в просторі, вирівнювання ризику в часі, диверсифікація ризиків.

3. Збереження ризику на існуючому рівні може відбуватися за рахунок створення резервних фондів, самострахування, отримання кредитів, позик або державних дотацій для компенсування збитків та відновлення виробництва.

4. Зниження ризику має на увазі зменшення або розмірів можливого збитку, або імовірності настання несприятливих подій. Найчастіше воно досягається за допомогою здійснення попереджувальних організаційно-технічних заходів, оптимізації товарно-матеріальних запасів, зменшення простоїв обладнання, лімітування [4,5,6,12].

Існують наступні форми профілактики ризику:

1. Мінімізація ризиків — це сукупність дій, направлених на зниження ризику, шляхом його уникнення або попередження.

2. Диверсифікація ризиків, дозволяє уникнути частини ризику при розподілі капіталу між різноманітними видами діяльності.

3. Лімітування ризиків. За тими видами господарської діяльності та господарських операцій, які можуть постійно виходити за межі допустимого ризику, цей ризик лімітується шляхом встановлення відповідних економічних і фінансових нормативів.

4. Отримання додаткової інформації — є одним з найважливіших способів зниження ризику. Природно, що коли б у менеджера була більш повна інформація, він міг би зробити кращий прогноз та знизити ступінь ризику. Система профілактики ризиків хоча і знижує ймовірність їх виникнення, але не в змозі нейтралізувати всі пов'язані з ними негативні фінансові наслідки. Частково цю роль може взяти на себе внутрішнє страхування ризиків, що здійснюється в рамках самого торговельного підприємства.

5. Використання організаційних і економічних методів управління ризиком.

До економічних методів відносять:

- формування власного резервного фонду;
- компенсація ризиків через систему

санкцій;

- зовнішнє страхування ризику.

До організаційних методів відносять:

- відхилення ризику;
- недопущення збитків;
- передача ризику [7].

До методів передачі ризику третім особам при збереженні існуючого рівня ризику відносять:

- страхування,
- хеджування,
- фінансові гарантії,
- доручення та інші [4,5]

За часом здійснення сукупність заходів впливу на ступінь ризику можна розділити на ті, що:

- передують несприятливій події,

плануються та здійснюються завчасно (страхування, самострахування, диверсифікація, попереджувальні організаційно-технічні, юридичні заходи тощо);

- настають після несприятливої події (позички, кредити, дотації тощо). [13]

Отже, щоб запобігти негативних наслідків у вигляді загроз економічній безпеці підприємства залізничного транспорту чи мінімізувати цей вплив, треба заздалегідь попіклуватися про вибір заходів та методів, що забезпечать виявлення ризикованої ситуації та ліквідувати її причини на самому початку.

На нашу думку, для підприємств залізничного транспорту найбільш дієвими методами керування ризиками та загрозами є їх мінімізація, страхування та диверсифікація.

Висновки. Рівень економічної безпеки підприємства, зокрема підприємств залізничного транспорту, залежить від того, наскільки ефективно її керівництво та спеціалісти будуть спроможні уникнути можливих загроз та ліквідувати шкідливі наслідки окремих негативних складових зовнішнього та внутрішнього середовища. Тобто необхідно вчасно виявити види загроз, визначити джерела їх виникнення, сфери прояву, вчасно знайти шляхи зведення негативних наслідків до мінімуму. Так як основним джерелом загрози є ризик, то кожному підприємству необхідна ефективна система управління ризиками.

Мета управління ризиками — максимізувати позитивний їхній вплив (можливості, які відкриваються) та при цьому мінімізувати пов'язані з ними негативні фактори (збитки, втрати). Ефективний процес виявлення і керування ризиками допомагає досягнути розумних компромісів між згаданими небезпеками та новими можливостями. Таким чином, розумне керування ризиками призведе до нейтралізації загрози.

Перспективою подальших досліджень є розробка механізму управління економічною безпекою та ризиками на підприємствах залізничного транспорту.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Ермасова Н. Б. Риск-менеджмент организации [Текст] / Н.Б. Ермасова— М.: Издательство «Альфа-Пресс», 2005. — 240 с.
2. Данченко О.Б. Огляд методів аналізу ризиків в проектах [Текст] / О.Б. Данченко, В.О. Занора // Управління проектами та розвиток виробництва: Зб. наук. пр. — Луганськ: вид-во СНУ ім. В. Даля, 2007. — №1 (21). — С. 57 - 64.
3. Білоус О.В. Сучасна світова фінансово-економічна криза як прояв тотальної

- кризи системи глобалізму [Текст] / О.В. Білоус // Економічний часопис. – 2008.- №21. - С. 3.
4. Штефаніч Д.А. Розробка сучасного стандарту з управління ризиками – важливий Управління підприємницьким ризиком [Текст] / Д. А. Штефаніч — Тернопіль :«Економічна думка», 1999. — 224 с.
5. Вітлінський В. В. Ризикологія в економіці та підприємстві [Текст]: монографія / В. В. Вітлінський, П. І. Великоіваненко. — К. : КНЕУ, 2004. — 480 с.
6. Бондар О.В Ситуаційний менеджмент [Текст]: навч.посібн. / О.В. Бондар - К.: центр учбової літератури, 2012 – 388 с.
7. Кравченко В. Чинники підвищення ефективності підприємницької діяльності в Україні [Текст] / В. Кравченко // Теоретичні та прикладні питання економіки: Зб. наук. пр. – К.: Видавничо-поліграфічний центр “Київський університет”, 2008. – Вип. 17. – 330 с. - С. 159 – 166.
8. Паліга Н.Б. Шляхи запобігання зовнішнім та внутрішнім загрозам економічній безпеці промислового підприємства [Текст] / Н.Б. Паліга, Ю.В. Світлична // Економіка промисловості. — 2011. — № 1. — С. 197 - 202.
9. Ортинський В.Л. Економічна безпека підприємств, організацій та установ [Текст] / В.Л. Ортинський, І.С. Керницький, З.Б. Живко – К.: Правова єдність, 2009. – 544 с.
10. Ковальов Д. Кількісна оцінка рівня економічної безпеки підприємства [Текст] / Д. Ковальов, І. Плетникова // Економіка України. - 2000. - № 4. - С 35 - 40.
11. Некрасенко Л.А Складові управління фінансовою безпекою підприємств [Текст] / Л.А.Некрасенко, Ю.М. Рибалка // Наукові праці ПДАА, Вип. 3. – Т2. Економічні науки. – Полтава:ПДАА. – 2011. - С.162-167.
12. Дикань В.Л. Економічна безпека підприємства [Текст]: навч. посібник. / В.Л. Дикань, І.В. Воловельська, О.В. Маковоз. - Харків: УкрДАЗТ, 2011. – 266 с.
13. Користін О.Є Економічна безпека [Текст]: навч.посібн. О.Є. Користін, О.І. Барановський, Л.В. Герасіменко -. К.: Правова єдність, 2010, - 368 с.
14. Єфімова Г.В. Систематизація та ідентифікація загроз діяльності підприємства як передумова управління його економічною безпекою [Текст] / Г.В. Єфімова, С.М. Марущак // Вісник соціально-економічних досліджень, 2013. - №1 (48). – С. 77-84.
15. Шелухін М.Л. Загрози економічної безпеки в транспортній сфері: визначення та класифікація [Текст] / М.Л. Шелухін // Часопис Академії адвокатури України, 2011. - №12 (3). - С. 1-6.
16. Орехова К.В. Управління загрозами фінансовій безпеці підприємства [Текст] / К.В. Орехова // Економіка промисловості, 2013. - № 1-2 (61-62). – С.76-83.
17. Дикань В.Л. Комплексна методика визначення рівня економічної безпеки, оцінки ризиків та ймовірності банкрутства підприємства [Текст]:монографія / В.Л. Дикань, І.Л. Назаренко – Харків:УкрДАЗТ, 2010. – 142 с.
18. Борисова Т. М. Теоретичні аспекти управління ризиком на підприємстві/ Т. М Борисова //Актуальні проблеми економіки. – 2010 р., с. 116-120.

*Рецензент д.е.н., професор УкрДАЗТ Компанієць В.В.
Експерт редакційної колегії к.е.н., доцент УкрДАЗТ Назаренко І.Л.*

УДК 657.1

ІНФОРМАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕНТАБЕЛЬНОСТІ ЕКСПОРТНИХ ОПЕРАЦІЙ ПІДПРИЄМСТВА В УМОВАХ АВТОМАТИЗАЦІЇ ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНОГО ПРОЦЕСУ

Курган Н. В., к.е.н., доцент (ХНЕУ ім.С.Кузнеця)

В статті запропоновано застосовувати бухгалтерський управлінський облік в якості інформаційного забезпечення для оцінки рентабельності експортних операцій підприємства за умови використання програмних засобів автоматизації облікових та аналітичних функцій. Спрошене оцінювання засобами управлінського обліку адресоване суб'єктам зовнішньоекономічної діяльності, які не мають можливості впровадити комплексне оцінювання ефективності експортних операцій на базі створення спеціалізованих додаткових підрозділів.

Ключові слова: нерезидент, експорт, зовнішньоекономічна діяльність, управлінський облік, рентабельність експортної операції.